

Projekt
ZARZĄDZENIE
REGIONALNEGO DYREKTORA
OCHRONY ŚRODOWISKA W GDAŃSKU
z dnia

w sprawie ustanowienia planu ochrony dla rezerwatu przyrody
„Dolina Kulawy”

Na podstawie art. 19 ust. 6, w związku z art. 20 ust. 3 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 roku o ochronie przyrody (Dz. U. z 2015 r. poz. 1651 ze zm.¹⁾) zarządza się, co następuje:

§ 1. Ustanawia się plan ochrony dla rezerwatu przyrody „Dolina Kulawy”, zwanego dalej „rezerwatem”.

§ 2. 1. Celem ochrony w rezerwacie jest zachowanie kompleksu torfowisk soligenicznych, źródlisk, jezior oraz leśnych i nieleśnych ekosystemów lądowych z charakterystycznymi dla tych ekosystemów biocenozy.

2. Przyrodniczymi i społecznymi uwarunkowaniami realizacji celu, o którym mowa w ust. 1, są:

- 1) położenie rezerwatu w obrębie obszarów Natura 2000: Sandr Brdy PLH220026 oraz Wielki Sandr Brdy PLB220001;
- 2) położenie rezerwatu w obrębie dużego kompleksu leśnego Borów Tucholskich, w granicach Zaborskiego Parku Krajobrazowego;
- 3) obecność zespołów roślinnych oraz gatunków roślin właściwych dla chronionych ekosystemów, w tym licznych taksonów chronionych, rzadkich i zagrożonych;
- 4) obecność terenów rolniczych (grunty orne) w granicach rezerwatu;
- 5) umiarkowana antropopresja, wzrastająca w okresie letnim, obecność licznej nielegalnej zabudowy letniskowej w otulinie rezerwatu;
- 6) włączenie rezerwatu w sieć układu melioracyjnego, w tym funkcjonującego systemu nawadniania łąk położonych poza rezerwatem.

§ 3. Obszar rezerwatu objęty jest ochroną czynną.

§ 4. Identyfikację oraz określenie sposobów eliminacji lub ograniczania istniejących i potencjalnych zagrożeń wewnętrznych i zewnętrznych oraz ich skutków określa załącznik nr 1 do zarządzenia.

§ 5. 1. Działania ochronne na obszarze ochrony czynnej, z podaniem rodzaju, zakresu oraz lokalizacji tych działań określa załącznik nr 2 do zarządzenia.

¹⁾ Zmiany ustawy wynikają z: Dz. U. z 2014 r. poz. 926, Dz. U. z 2015 r. poz. 1045 oraz z M.P. z 2015 r. poz. 1064.

2. Lokalizację działań ochronnych dotyczących ograniczania antropopresji wzdłuż wyznaczonych szlaków²⁾ wskazuje załącznik nr 3 do zarządzenia.

§ 6. Wskazanie obszarów udostępnianych dla rybactwa oraz określenie sposobów ich udostępniania określa załącznik nr 4 do zarządzenia.

§ 7. Do działalności rolniczej wskazuje się grunty orne położone w oddziałach: 148t (część), 179a (część), 179b (część), 179c (część), 179d (część), 180i, 180l (część), 180m (część), 211i Nadleśnictwa Przymuszewo, obrębu Przymuszewo³⁾.

§ 8. 1. Określa się następujące ustalenia do studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego **gminy Studzienice**, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, planu zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego dotyczące eliminacji lub ograniczenia zagrożeń wewnętrznych lub zewnętrznych:

- 1) zachować dotychczasowy charakter gruntów położonych w otulinie rezerwatu, tj. tereny leśne z enklawami torfowisk i użytków zielonych;
- 2) nie lokować wszelkich obiektów budowlanych (w tym tymczasowych, również nie związanych trwale z gruntem) w otulinie rezerwatu, w szczególności na działce 201 obrębu Prądzonka oraz na działce 133/2 obrębu Prądzonka (poza terenem obejmującym oddziały: 133j, 133k Nadl. Osusznica⁴⁾ – teren dawnej leśniczówki Bukówki), za wyjątkiem obiektów służących gospodarce leśnej i ochronie przyrody;
- 3) w przypadku istniejącej zabudowy (dz. nr 133/2) zapewnić gospodarkę ściekową w oparciu o kanalizację lub szczelne zbiorniki bezodpływowe;

2. Określa się następujące ustalenia do studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego **gminy Brusy**, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, planu zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego dotyczące eliminacji lub ograniczenia zagrożeń wewnętrznych lub zewnętrznych:

- 1) zachować dotychczasowy charakter gruntów położonych w otulinie rezerwatu, tj. tereny leśne z enklawami nieużytków, użytków zielonych i gruntów ornych;
- 2) nie zmieniać przeznaczenia gruntów położonych w otulinie rezerwatu na cele budowlane i rekreacyjno-wypoczynkowe;
- 3) nie lokalizować wszelkich obiektów budowlanych (w tym tymczasowych, również nie związanych trwale z gruntem) w otulinie rezerwatu, za wyjątkiem:
 - a) istniejących siedlisk rolniczych (oznaczonych jako B, B-R) w zakresie uzupełniania istniejącej zabudowy o obiekty niezbędne do prowadzenia gospodarstwa rolnego, pod warunkiem nie przekraczania dotychczasowej linii

²⁾ Na podstawie zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Gdańsku z dnia 8 lipca 2015 r. w sprawie wyznaczenia szlaków udostępnionych dla ruchu pieszego w rezerwacie przyrody „Dolina Kulawy”.

³⁾ wg Planu Urządzenia Lasu na lata 2009-2018.

⁴⁾ obrębu Chociński Młyn, wg Planu Urządzenia Lasu na lata 2010-2019.

zabudowy od brzegów wód; (dotyczy działki ewidencyjnej nr 2 obrębu Kruszyn);

- b) obiektów służących ochronie przyrody;
 - c) obiektów służących gospodarce leśnej;
- 4) wykluczyć rozbudowę i odbudowę istniejącej zabudowy na działce nr 40 obrębu Widno (oddz. 235o, 235n Nadl. Przymuszewo), docelowo zlikwidować istniejącą zabudowę, a grunty zagospodarować w sposób zgodny z pkt 1);
 - 5) w przypadku istniejącej zabudowy (dz. nr 2 i 40 – do czasu likwidacji zabudowy) zapewnić gospodarkę ściekową w oparciu o kanalizację lub szczelne zbiorniki bezodpływowe;
 - 6) nie wykonywać w otulinie rezerwatu żadnych działań naruszających warunki hydrologiczne torfowisk, rzeki Kulawy oraz jeziora Dużego Głuchego oraz ich zlewni, tj. mogących obniżyć poziom lub pogorszyć jakość wód powierzchniowych i podziemnych.

§ 9. Zarządzenie wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia.

Załączniki do zarządzenia
Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Gdańsku
z dnia

Załącznik nr 1

Identyfikacja oraz określenie sposobów eliminacji lub ograniczania istniejących i potencjalnych zagrożeń wewnętrznych i zewnętrznych oraz ich skutków.

Lp.	Identyfikacja istniejących i potencjalnych zagrożeń wewnętrznych i zewnętrznych	Sposoby eliminacji lub ograniczania istniejących i potencjalnych zagrożeń wewnętrznych i zewnętrznych oraz ich skutków
Zagrożenia istniejące		
1.	Obniżenie poziomu wód gruntowych na skutek prowadzonych w przeszłości odwodnień (sieć melioracyjna, ingerencja w koryto rzeki Kulawy, obniżenie poziomu wód w jeziorach);	1) Nie wykonywanie w rezerwacie i jego otulinie prac mogących obniżyć poziom wód gruntowych w rezerwacie; 2) utrzymanie poziomu piętrzenia rzeki Kulawy na jazie przy wypływie z jez. Małe Głuche na poziomie rzędnej 126,70 m n.p.m.
2.	Zaniechanie ekstensywnego użytkowania łąk i mechowisk - ekspansja roślinności drzewiastej, pogorszenie warunków wodnych (ewapotranspiracja), eutrofizacja (gromadzenie biomasy), zanikanie światłolubnych gatunków, ekspansja gatunków nitrofilnych, zmniejszenie powierzchni fitocenozy torfowiskowych i łąkowych.	1) Eliminacja samosiewów drzew z części powierzchni torfowisk i łąk; utrzymanie ich w stanie bezdrzewnym; 2) przywrócenie ekstensywnego użytkowania kośnego łąk i niektórych mechowisk.
3.	Niedostosowanie terminu i intensywności koszenia łąk do ich potrzeb ochronnych powodujące usunięcie roślin przed dojrzaniem diaspor, a w konsekwencji ubożenie florystyczne, ustępowanie cennych gatunków roślin, np. storczyków.	Dostosowanie terminów i intensywności koszenia łąk do ich potrzeb ochronnych.
4.	Zmniejszenie liczebności i pogorszenie stanu zdrowotnego populacji obuwika na skutek pogorszenia warunków siedliskowych – zbyt duże zwarcie drzewostanów i zadrzewień w obrębie stanowisk obuwika.	1) Zmniejszenie zwarcia nadmiernie zwartych drzewostanów w miejscach występowania obuwika; 2) nie dopuszczenie do nadmiernego zwarcia drzewostanów na wszystkich potencjalnych stanowiskach obuwika.
5.	Brak możliwości migracji fauny wodnej na skutek istniejącego piętrzenia rzeki Kulawy na jazie poniżej jeziora Głuche Małe.	Budowa przepławki, np. bystrotoku z kamienia polnego na długości 10 m.
6.	Obecność zdewastowanego	Rozbiórka ogrodzenia.

	ogrodzenia z siatki drucianej wokół nie użytkowanych stawów rybnych – bariery i pułapki dla zwierząt.	
7.	Obecność gruntów ornych w obrębie rezerwatu – erozja gleby, zwiększony spływ powierzchniowy, eutrofizacja torfowisk i jezior, wprowadzanie gatunków obcych.	<ol style="list-style-type: none"> 1) Zmiana części gruntów ornych na trwałe użytki zielone (ekstensywnie użytkowane łąki świeże), z wyjątkiem gruntów, na których występują cenne zbiorowiska segetalne; 2) zachowanie ekstensywnej gospodarki rolnej na gruntach, na których występują cenne zbiorowiska segetalne (uprawa wyłącznie rodzimych gatunków zbóż, nie używanie nawozów i środków ochrony roślin).
8.	Zbyt duże zwarcie w młodych drzewostanach pochodzących z nasadzeń (sosna, świerk) - zacienienie dna lasu uniemożliwiające wykształcenie runa; obecność świerka - gatunku obcego siedliskowo.	<ol style="list-style-type: none"> 1) Cięcia pielęgnacyjne w zbyt zwartych, młodych drzewostanach sosnowych; 2) stopniowa eliminacja świerka.
9.	Eutrofizacja ekosystemów torfowiskowych, wodnych i łąkowych spowodowana nielegalną zabudową letniskową przy północnym brzegu Jeziora Dużego Głuchego.	Likwidacja nielegalnej zabudowy, pozostawienie terenu przy północnym brzegu Jeziora Dużego Głuchego (w otulinie rezerwatu) wolnego od zabudowy (za wyjątkiem istniejących siedlisk rolniczych oznaczonych jako B lub B-R).
10.	<p>Antropopresja:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) nielegalna zabudowa letniskowa przy północnym brzegu jeziora Dużego Głuchego (w otulinie rezerwatu); 2) presja turystyczna i rekreacyjna, - wydeptywanie ściółki, niszczenie roślinności, nielegalny zbiór roślin, np. obuwików, hałas, płoszenie zwierząt, zaśmiecanie; 3) spływy kajakowe rzeką Kulawą – płoszenie ptaków związanych z siedliskami wodnymi i bagiennymi, zaśmiecanie; 4) nielegalne wędkarstwo, kłusownictwo; 5) polowania w rezerwacie i jego bezpośrednim sąsiedztwie – zabijanie i płoszenie zwierząt, hałas. 	<p>Ograniczanie antropopresji poprzez:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) usunięcie nielegalnej zabudowy, pozostawienie terenu przy północnym brzegu jeziora Dużego Głuchego (w otulinie rezerwatu) wolnego od zabudowy (za wyjątkiem istniejących siedlisk rolniczych oznaczonych jako B lub B-R); 2) utrzymanie oznakowania granic rezerwatu oraz tablic informacyjnych; 3) ukierunkowanie ruchu turystycznego, utrzymanie oznaczenia udostępnionych szlaków; 4) patrolowanie rezerwatu, zwłaszcza w okresie kwitnienia obuwika i sezonie lęgowym ptaków; 5) usuwanie odpadów mogących stanowić pułapki dla zwierząt i obniżających walory krajobrazowe rezerwatu; 6) wprowadzenie zapisów do dokumentów planistycznych gmin Studzienice i Brusy

		<p>uniemożliwiających budowę nowych oraz rozbudowę lub odbudowę istniejących obiektów budowlanych w otulinie rezerwatu (za wyjątkiem istniejących siedlisk rolniczych oznaczonych jako B lub B-R oraz obiektów służących ochronie przyrody oraz gospodarce leśnej);</p> <p>7) usunięcie ambon myśliwskich z rezerwatu (Nadl. Przymuszewo: oddz. 148, 179, 180) oraz z jego otuliny (działka ewid. nr 201 oraz w odległości przynajmniej 100 m od granicy rezerwatu).</p>
11.	Stosunkowo niewielka ilość martwego i zamierającego drewna, ograniczająca przestrzenie możliwości rozwoju populacji wyspecjalizowanych gatunków saprofitów.	Pozostawienie wywrotów, złomów jak również martwych i zamierających drzew stojących (za wyjątkiem drzew mogących stwarzać zagrożenie przy udostępnionych szlakach)
Zagrożenia potencjalne		
12.	Możliwy wpływ systemu melioracyjnego służącego do nawadniania łąk położonych poza rezerwatem – niedobór wody w rzece Kulawie (poniżej przepływu nienaruszalnego).	<p>1) Utrzymanie poziomu piętrzenia rzeki Kulawy na jazie przy wypływie z jez. Małe Głuche na poziomie rzędnej 126,70 m n.p.m.;</p> <p>2) monitoring poziomu wody w rzece Kulawie, w razie potrzeby (stwierdzenia przepływu poniżej nienaruszalnego) – zwiększenie przepływu w rzece poprzez zmniejszenie dopływu do nawadnianych łąk.</p>
13.	Potencjalne zmiany reżimu hydrologicznego zlewni powierzchniowej i podziemnej rzeki Kulawy i występujących na terenie rezerwatu torfowisk i zbiorników wodnych.	<p>1) Nie dokonywanie żadnych działań zmieniających warunki wodne na obszarze zlewni powierzchniowej i podziemnej bez oceny wpływu na rezerwat; w szczególności poboru wód podziemnych na skalę przemysłową;</p> <p>2) nie wykonywanie rębni całkowitych oraz jednoczesnych rębni złożonych na znacznych powierzchniach (powyżej 4 ha) w otulinie rezerwatu.</p>
14.	Możliwość pogorszenia warunków siedliskowych dla kumaka i traszki grzebieniastej: osuszenie stawów rybnych, zarośnięcie roślinnością szuwarową, wznowienie intensywnej gospodarki rybackiej i hodowla ryb drapieżnych w stawach Bukówki.	<p>1) Utrzymanie stawów Bukówki (nie dopuszczenie do osuszenia i całkowitego zarośnięcia roślinnością szuwarową), w razie potrzeby- odbudowa urządzeń piętrzących wodę w stawach oraz okresowe usuwanie części roślinności;</p> <p>2) nie wznowianie intensywnej gospodarki rybackiej w stawach Bukówki, możliwa gospodarka ekstensywna przy dostosowaniu ilości i składu gatunkowego ryb do wymogów ochronnych płazów.</p>

15.	Potencjalna zmiana łąk na grunty orne.	Nie przekształcanie łąk na grunty orne.
16.	Możliwe zwiększenie eutrofizacji ekosystemów torfowiskowych, wodnych i łąkowych na skutek: 1) wznowienia intensywnej gospodarki rybackiej w stawach zlokalizowanych w obrębie rezerwatu; 2) wykonywania rębni całkowitych oraz jednoczesnych rębni złożonych na znacznych powierzchniach (powyżej 4) w otulinie rezerwatu.	1) Nie wznawianie intensywnej gospodarki rybackiej w stawach rybnych; 2) nie wykonywanie rębni całkowitych oraz jednoczesnych rębni złożonych na znacznych powierzchniach (powyżej 4 ha) w otulinie rezerwatu.
17.	Możliwe zmniejszenie liczebności populacji obuwika na skutek nielegalnego zbioru.	1) Utrzymanie oznakowania granic rezerwatu oraz tablic informacyjnych; 2) ukierunkowanie ruchu turystycznego; 3) patrolowanie rezerwatu, zwłaszcza w okresie kwitnienia obuwika.
18.	Możliwe pogorszenie warunków siedliskowych dla skrzypu olbrzymiego <i>Equisetum telmateia</i> .	W razie potrzeby – zmniejszenie zwarcia drzew.
19.	Drapieżnictwo – niszczenie lęgów ptasich, w tym zimorodka, gągoła i żurawia.	Ocena skutków drapieżnictwa, w razie potrzeby – eliminacja drapieżników.
20.	Niszczenie brzegów rzeki Kulawy w trakcie prac związanych z utrzymaniem wód.	Nie wykonywanie żadnych prac w rezerwacie i jego otulinie mogących negatywnie wpłynąć na poziom i jakość wód w rezerwacie oraz populację ptaków związanych z siedliskami wodnymi.
21.	Pożar (podpalenie lub zaprószenie ognia).	1) Utrzymanie przejezdności dróg mogących pełnić funkcje związane z ochroną przeciwpożarową; 2) patrolowanie rezerwatu, zwłaszcza w sezonie letnim.

Załącznik nr 2

Działania ochronne na obszarze ochrony czynnej, z podaniem rodzaju, zakresu oraz lokalizacji tych działań.

Lp.	Rodzaj działań ochronnych	Zakres działań ochronnych	Lokalizacja działań ochronnych ⁵⁾
1.	Usunięcie samosiewów drzew i krzewów	Usunięcie samosiewów drzew i krzewów w wieku do 30 lat na powierzchni około 6,2 ha; wyciętą biomasę usunąć poza rezerwat.	Nadleśnictwo Osusznica: części oddz.:

⁵⁾ Nadleśnictwo Osusznica, obręb Chociński Młyn, wg Planu Urządzenia Lasu na lata 2010-2019 oraz Nadleśnictwo Przymuszewo, obręb Przymuszewo, wg Planu Urządzenia Lasu na lata 2009-2018.

	z powierzchni łąk i mechowisk.	Zabieg jednorazowy (w przypadku przywrócenia ekstensywnego koszenia), w przypadku braku zabiegów koszenia zabieg należy powtórzyć co najmniej 3-4 razy w odstępach dwuletnich.	134h, 143b, 143c, 143f; Nadleśnictwo Przymuszewo: części oddz.: 149h, 179h, 179i, 179j, 179k, 180k.
2.	Ekstensywne koszenie łąk.	1) Powierzchnia około 10 ha. Kosić optymalnie każdego roku (minimum raz na 2-3 lata), raz w roku, pozostawiając od 15 do 20% nieskoszonej powierzchni (każdego roku inna część), w terminie od 1 sierpnia do 30 września, wysokość koszenia – nie mniej niż 10 cm; możliwość koszenia mechanicznego, obligatoryjnie usuwać biomasę poza rezerwat. 2) kosić roślinność łąkową wzdłuż rowu (od jazu na rzece Kulawie poniżej wypływu z jeziora Małego Głuchego do południowej granicy rezerwatu) – 2 razy w roku, usuwać biomasę poza rezerwat.	1) Nadleśnictwo Osusznica: części oddziałów: 142a, 142b, 142c, 142d, 142f, 142g, 142h, 142i, 143b, 143c, 143f; Nadleśnictwo Przymuszewo: części oddziałów: 148t, 179c, 179k, 180l, 180m, 210b, 210d, 210i; 2) Nadleśnictwo Przymuszewo oddz. 210i.
3.	Ekstensywne koszenie mechowisk.	Powierzchnia około 13 ha. Kosić ręcznie raz na 2 lata lub co roku 50% powierzchni, w terminie od 1 sierpnia do 30 września, wysokość koszenia – około 15 cm. Obligatoryjnie usuwać skoszoną biomasę z powierzchni torfowisk najpóźniej w ciągu 2 tyg. po skoszeniu.	Nadleśnictwo Osusznica: części oddziałów: 134h, 134i, 135l, 135m, 142i, 143c, 143d, 143f; oraz oddziały: 134d, 134f. Nadleśnictwo Przymuszewo: części oddziałów: 149h, 179h, 180k; oraz oddz.: 179i, 179m.
4.	Zmniejszenie zwarcia drzewostanów w obrębie stanowisk obuwika.	1) Na powierzchni około 1,5 ha, według potrzeb, w pierwszej kolejności usuwać świerk i sosnę, promować gatunki zgodne z siedliskiem; 2) ocena rozmieszczenia, stanu populacji i warunków siedliskowych obuwika w granicach rezerwatu, co 5 lat; w razie potrzeby - nie dopuszczenie do nadmiernego zwarcia drzewostanów na wszystkich stanowiskach.	1) Nadl. Osusznica: części oddz.: 143a, 143b; Nadl. Przymuszewo: części oddz.: 149 a, 149h; 2) cały rezerwat.

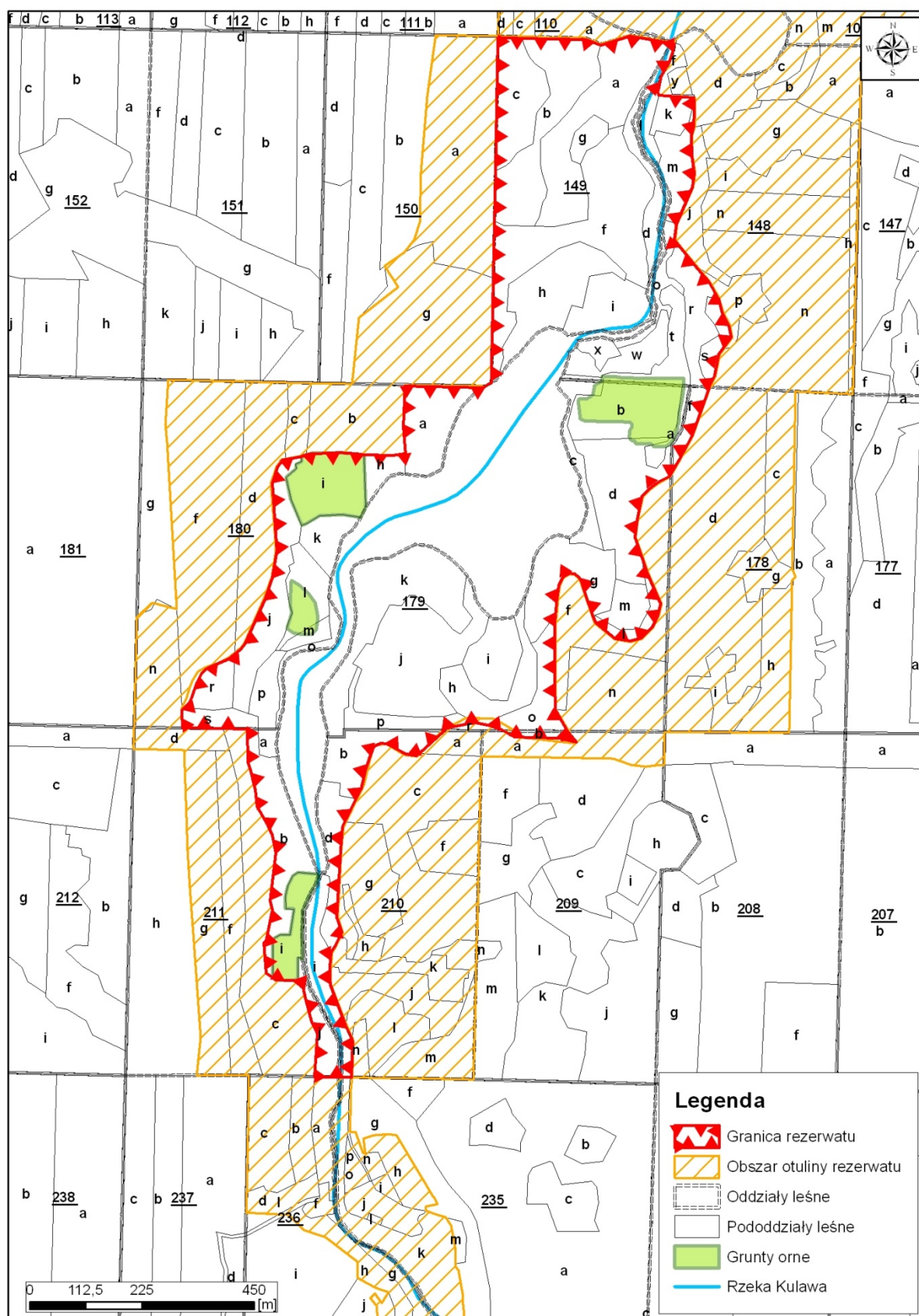
5.	Zmniejszenie zwarcia drzewostanów w obrębie stanowisk skrzypu olbrzymiego.	W płatach, w którym występuje skrzyp – wg potrzeb.	Nadl. Przymuszewo , oddz. 148l, 148m, 148o, 149d, 149i, 149f.
6.	Budowa przepławki (bystrotoku) na rzece Kulawie.	Bystrotok z kamienia na długości 10 m.	Jaz na rzece Kulawie poniżej wypływu z jeziora Małe Głuche.
7.	Usunięcie zdewastowanego ogrodzenia z siatki wokół stawów Bukówki.	Na długości około 1000 m.	Nadleśnictwo Osusznica, oddz. 142.
8.	Zmiana gruntów ornych na trwałe użytki zielone (ekstensywnie użytkowane łąki świeże).	1) Pozostawić grunty orne na powierzchni ok. 0,6 ha do naturalnej sukcesji, po upływie 3-5 lat podjąć ekstensywne koszenie (jak dla łąk opisanych w zał. 2 w ust. 2); 2) na pozostałych gruntach ornych (ok. 5,3 ha) monitorować rodzaj upraw i ich wpływ na rezerwat (uprawiać rodzime gatunki zbóż, na przemian jare i ozime, nie stosować nawożenia i środków ochrony roślin); w przypadku stwierdzenia negatywnego wpływu na rezerwat, np. nasilenie procesów erozji – zaniechać upraw i pozostawić powierzchnie do naturalnej sukcesji, a następnie użytkować jak łąki świeże (kosić jak wskazano w ust. 2 załącznika nr 2).	1) Nadl. Przymuszewo: oddziały: 179k (część); 2) Nadl. Przymuszewo: oddziały: 148t (część); 179a (część); 179b (część); 179c (część); 179d (część); 180i; 180l (część); 180m (część); 211i; wskazane na mapie – załączniku nr 3 do zarządzenia.
9.	Zabiegi pielęgnacyjne w młodych drzewostanach sosnowych i sosnowo-świerkowych pochodzących z nasadzeń.	Na powierzchni około 5 ha - według potrzeb; eliminować świerka, promować gatunki zgodne z siedliskiem; utrzymywać ogrodzenie zabezpieczające młodnik przed zwierzyną – zgodnie z potrzebami.	Nadl. Osusznica, oddz. 135j; Nadl. Przymuszewo, części oddz.: 179d, 179g, 179p, 210b.
10.	Ograniczenie antropopresji i ukierunkowanie	1) Utrzymanie oznaczenia granic rezerwatu – tablice urzędowe oraz oznaczenia na drzewach – wg potrzeb;	1) Granica rezerwatu; 2) wzdłuż

	ruchu turystycznego.	<p>2) utrzymanie i uzupełnienie infrastruktury informacyjnej i turystycznej (tablice edukacyjne oraz informacyjne) wzdłuż istniejących szlaków pieszych przebiegających w rezerwacie i na jego granicy;</p> <p>3) likwidacja ambon myśliwskich;</p> <p>4) wzmożenie kontroli rezerwatu przez RDOŚ w Gdańsku we współpracy ze Strażą Leśną, Strażą Łowiecką oraz Strażą Rybacką.</p>	<p>wyznaczonych szlaków⁶⁾ wskazanych w zał. 4 do zarządzenia;</p> <p>3) Nadl. Przymuszewo: oddz. 148, 179, 180;</p> <p>4) cały rezerwat.</p>
11.	Utrzymanie stawów rybnych.	<p>W przypadku braku użytkowania rybackiego, zgodnie z warunkami określonymi w zał. 5 do zarządzenia, utrzymywać stawy poprzez:</p> <p>1) nie dopuszczenie do osuszenia – w razie potrzeby remont grobli i zastawek;</p> <p>2) nie dopuszczenie do zarośnięcia stawów roślinnością szuwarową – w razie potrzeby usuwanie części roślinności; prace wykonać poza okresem lęgowym ptaków oraz okresem aktywności płazów, optymalnie od 01 listopada do 15 lutego.</p>	<p>Nadleśnictwo Osusznica, oddz. 142.</p>
12.	Ocena warunków wodnych na mechowiskach i rzece Kulawie.	<p>1) Monitoring poziomu wody na mechowiskach – 2 urządzenia typu minidiver;</p> <p>2) ocena poziomu wody w rzece Kulawie, zwłaszcza w okresie poboru wód do nawadniania łąk położonych na południe rezerwatu.</p>	<p>1) Nadl. Osusznica, oddz. 143c;</p> <p>Nadl. Przymuszewo, oddz. 179i;</p> <p>2) rzeka Kulawa, poniżej jazu przy S brzegu jeziora Małego Głuchego.</p>

⁶⁾ Na podstawie zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Gdańsku z dnia 8 lipca 2015 r. w sprawie wyznaczenia szlaków udostępnionych dla ruchu pieszego w rezerwacie przyrody „Dolina Kulawy”.

Załącznik nr 3

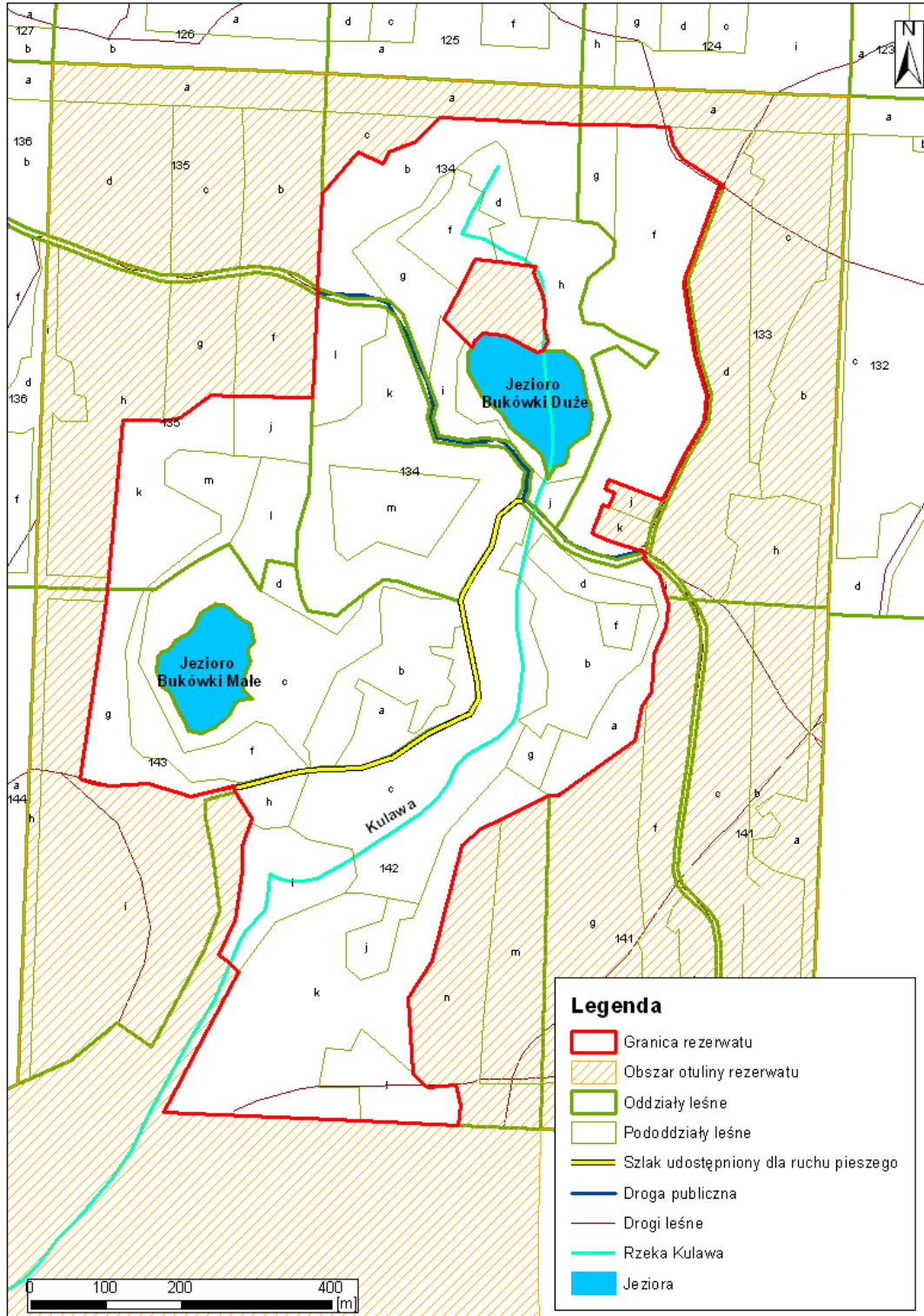
Lokalizacja gruntów ornych na tle mapy Nadleśnictwa Przymuszewo.

Załącznik nr 4

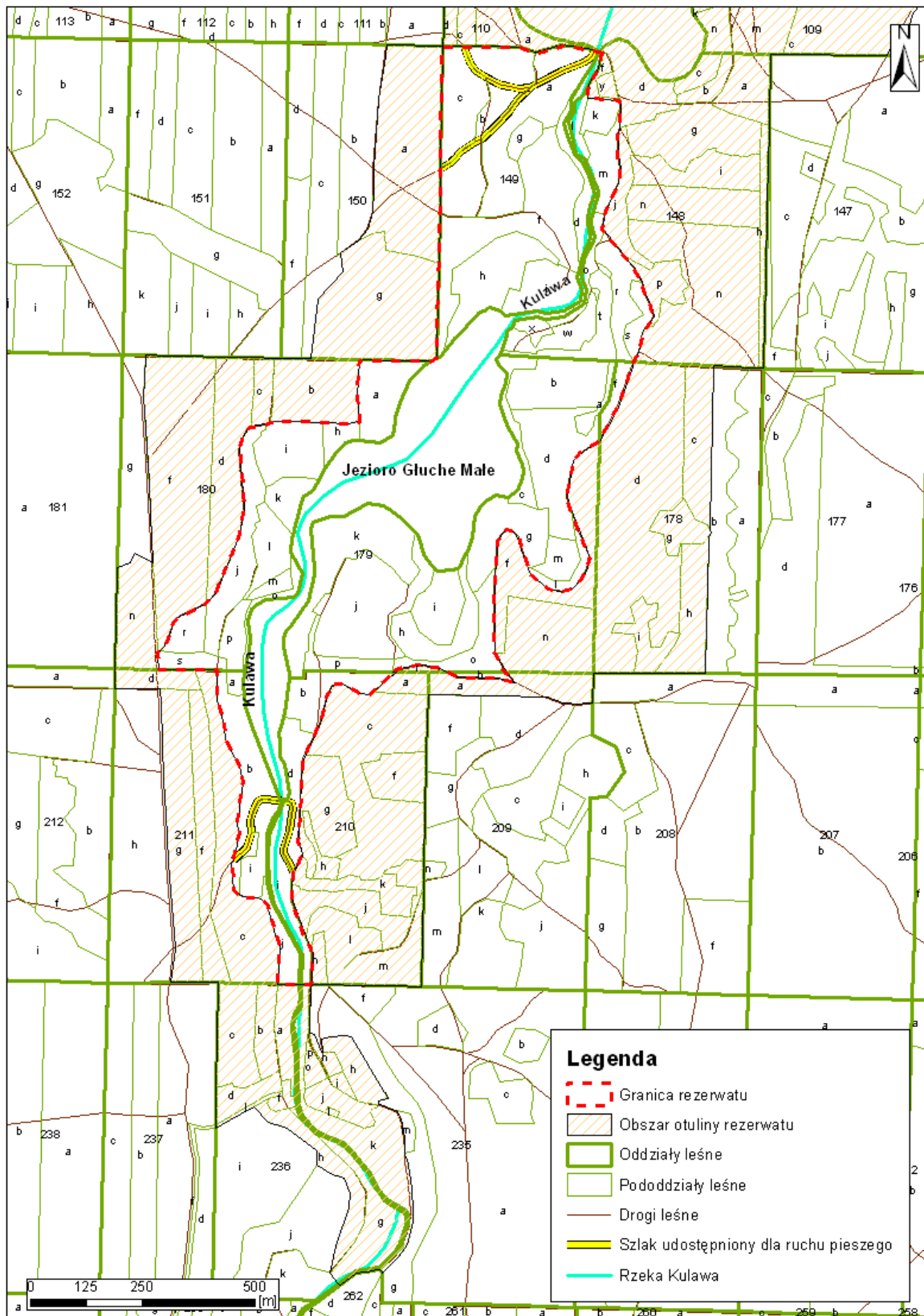
Lokalizacja działań ochronnych dotyczących ograniczania antropopresji wzdłuż wyznaczonych szlaków⁷⁾

Północna część rezerwatu.

⁷⁾ Na podstawie Zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Gdańsku z dnia 2014 r. w sprawie wyznaczenia szlaków udostępnionych dla ruchu pieszego w rezerwacie przyrody „Dolina Kulawy”.

Południowa część rezerwatu.

Załącznik nr 5

Wskazanie obszarów i miejsc udostępnianych dla rybactwa oraz określenie sposobów ich udostępniania.

Obszary lub miejsca udostępniane	Sposoby udostępniania
Stawy rybne Bukówki – wydz. 142 c Nadl. Osusznica ⁸⁾	Dopuszcza się ekstensywną hodowlę ryb tj. do 500kg/ha, z wyłączeniem gatunków drapieżnych. Nie nawozić. Wskazane odławianie sieciami. Ze względu na obecność chronionych gatunków zwierząt (kumak nizinny, traszka grzebieniasta, bóbr europejski, wydra) nie dopuszcza się osuszania zbiorników.

⁸⁾ Nadleśnictwo Osusznica, obręb Chociński Młyn, wg Planu Urządzenia Lasu na lata 2010-2019.

Uzasadnienie

Plan ochrony rezerwatu przyrody został opracowany na podstawie art. 19 ust. 6 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2015 r. poz. 1651 ze zm.), zgodnie z art. 20 ust. 1 i 2 tej ustawy, z dostosowaniem zakresu prac do zasobów, tworów i składników przyrody, walorów krajobrazowych oraz wartości kulturowych rezerwatu. Projekt planu sporządzono uwzględniając treść Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 12 maja 2005 r. w sprawie sporządzania projektu planu ochrony dla parku narodowego, rezerwatu przyrody i parku krajobrazowego, dokonywania zmian w tym planie oraz ochrony zasobów, tworów i składników przyrody (Dz. U. Nr 94 poz. 794), w tym uwzględniając zakres planu ochrony rezerwatu przyrody, określony w art. 20 ust. 3 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody. Plan ochrony rezerwatu sporządza się na okres 20 lat.

Plan ochrony rezerwatu jest zgodny z planami zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000 Sandr Brdy PLH220026 (zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Gdańsku z dnia 19 grudnia 2014 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Sandr Brdy PLH220026; Dz. Urz. Woj. Pom. z 2014 r. poz. 4493) oraz Wielki Sandr Brdy PLB220001 (zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Gdańsku z dnia 31 marca 2015 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Wielki Sandr Brdy PLB220001; Dz. Urz. Woj. Pom. z 2015 r. poz. 1142). Z uwagi na zapisy art. 9 pkt 5 lit. d ustawy z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu (D. U. z 2015 r. poz. 774), niniejszy plan nie uwzględnia zakresu planów zadań ochronnych dla ww. obszarów Natura 2000.

Rezerwat został uznany na mocy zarządzenia Nr 14/09 Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Gdańsku z dnia 08 lipca 2009 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody „Dolina Kulawy” (Dz. Urz. Woj. Pom. Nr 106, poz. 2091). Obecnie obowiązuje zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Gdańsku z dnia 17 kwietnia 2015 r. w sprawie rezerwatu przyrody „Dolina Kulawy” (Dz. Urz. Woj. Pom. z 2015 r. poz. 1510). Powierzchnia rezerwatu wynosi 154,55 ha. Celem ochrony jest zachowanie kompleksu torfowisk soligenicznych, źródlisk, jezior oraz leśnych i nieleśnych ekosystemów lądowych z charakterystycznymi dla tych ekosystemów biocenozy.

Obiekt położony jest w województwie pomorskim, w powiecie bytowskim, na terenie gminy Studzienice oraz w powiecie chojnickim, w gminie Brusy. Rezerwat zlokalizowany jest w całości wewnątrz obszarów Natura 2000 Sandr Brdy PLH220026 oraz Wielki Sandr Brdy PLB220001, a także w Zaborskim Parku Krajobrazowym. Teren, na którym znajduje się rezerwat jest własnością Skarbu Państwa w zarządzie: Nadleśnictwa Osusznicza, Nadleśnictwa Przymuszewo, Starosty Chojnickiego, Starosty Bytowskiego oraz Agencji Nieruchomości Rolnych o. w Gdańsku.

Rezerwat składa się z dwóch części: północnej z jeziorami Bukówki Małe i Bukówki Duże i od kilku lat nieużytkowanymi stawami rybnymi oraz południowej z jeziorem Małe Głuche. Dwie części rezerwatu otoczone są wspólną otuliną, w której znajduje się również jezioro Duże Głuche. Rezerwat położony jest w dużym kompleksie leśnym Borów Tucholskich, w jego najbliższym otoczeniu nie ma żadnych miejscowości; pojedyncze gospodarstwa leżą w sąsiedztwie północnej części rezerwatu (dawna leśniczówka Bukówki) oraz w otulinie: przy północnym brzegu jeziora Dużego Głuchego i południowej części otuliny rezerwatu. Nad jeziorem Dużym Głuchym (w otulinie rezerwatu) zlokalizowane jest również duże zgrupowanie nielegalnych domków letniskowych.

„Dolina Kulawy” położona jest w rynn timer subglacialnej przecinającej sandr rzeki Brdy. Teren ten, do okresu atlantyckiego holocenu zajęty przez jezioro, wyróżnia się m.in. obecnością pokładów kredy jeziornej położonych wysoko ponad dnem doliny, na zboczach i terasach, na których wykształciły się rędziny pojezierne. Uwarunkowania te spowodowały, że na obszarze tym ukształtowały się specyficzne biocenozy, zależne od obecności węgla wapnia w podłożu, obecnie uznawane za rzadkie i zagrożone wyginięciem, zarówno w skali kraju, jak i Europy. Reprezentują je siedliska przyrodnicze, m.in. mechowiska (7230) – występujące w północnej i w południowej części rezerwatu, a także liczna grupa gatunków roślin uznawanych za wskaźniki siedlisk bogatych w węglany, np. obuwik *Cypripedium calceolus*, nasięźrzał pospolity *Ophioglossum vulgatum*, podejźrzon księżycowy *Botrychium lunaria* oraz związane z torfowiskami alkalicznymi: lipiennik Loesela *Liparis loeselii*, kruszczyk błotny *Epipactis palustris*, ponikło skąpokwiatowe *Eleocharis quinqueflora*, turzyca dwupienna *Carex dioica*, gwiazdnica grubolistna *Stellaria crassifolia*. Rezerwat stanowi także ostoję zwierząt, m.in. bobra *Castor fiber* i wydry *Lutra lutra*; występuje tu także liczna populacja kumaka nizinnego *Bombina bombina* i traszki grzebieniastej *Triturus cristatus* oraz cenne gatunki ptaków, np. zimorodek *Alcedo atthis*, gągoł *Bucephala clangula* i żuraw *Grus grus*. W rezerwacie znajduje się też jedno z gniazd bielika *Haliaeetus albicilla*, gniazdo to nie jest corocznie wykorzystywane; bielik gniazduje też w otulinie, tuż poza granicami rezerwatu.

W chwili obecnej nie stwierdzono zagrożeń, które mogłyby spowodować bezpowrotną utratę walorów rezerwatu. Zidentyfikowane zagrożenia związane są głównie z antropopresją. Za najbardziej istotne, gdyż oddziałujące na wszystkie ekosystemy, uznano nielegalne budownictwo o charakterze letniskowym w otulinie rezerwatu, zwłaszcza nad jeziorem Dużym Głuchym. Występujące tam bardzo liczne domki nie mają żadnej infrastruktury sanitarnej, nie bez znaczenia jest też wzmożona penetracja rezerwatu, w tym również jezior i rzeki Kulawy, przez ludzi w okresie lęgowym ptaków powodująca ich płoszenie oraz niszczenie roślinności, np. zbiór obuwików. W celu ograniczenia tego zagrożenia za niezbędne uznano przywrócenie użytkowania tych terenów zgodnie z ich przeznaczeniem (użytki zielne, grunty rolne, nieużytki), co wiąże się również z usunięciem wszystkich nielegalnych domków. Zabudowa powinna być ograniczona do istniejących siedlisk rolniczych. W tym celu

należy wnieść odpowiednie zapisy do dokumentów planistycznych gminy Brusy i Studzienice. Konieczne jest również utrzymanie infrastruktury określającej granice rezerwatu oraz służącej jego udostępnieniu.

W rezerwacie na mocy zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Gdańsku z dnia 8 lipca 2015 r. w sprawie wyznaczenia szlaków udostępnionych dla ruchu pieszego w rezerwacie przyrody „Dolina Kulawy” wyznaczono drogi, którymi można przemieszczać się w granicach rezerwatu. W trakcie realizacji planu ochrony rezerwatu planowane jest ustawienie tablic informujących o walorach rezerwatu i ograniczeniach wynikających z ochrony rezerwatowej. Wzdłuż szlaku turystycznego przebiegającego wzdłuż wschodniej granicy rezerwatu Zaborski Park Krajobrazowy ustawił tablice edukacyjne opisujące walory tego terenu, ich utrzymanie będzie spoczywało na ZPK.

W rezerwacie nie wyznaczono akwenów i szlaków udostępnionych dla uprawiania sportów wodnych, pływania i żeglowania, w tym również spływów kajakowych. Pomimo braku udostępnienia odbywają się nielegalne spływy kajakowe rzeką Kulawą, co może pogłębić już zidentyfikowane zagrożenia, np. dla ptaków.

W celu ograniczenia zagrożeń wynikających z różnorodnych form antropopresji zaplanowano działania polegające na udostępnieniu i upowszechnieniu wiedzy o celach ochrony i zakazach obowiązujących w rezerwacie (tablice informacyjne, edukacyjne itp.), a także patrolowanie rezerwatu przez różne służby, działające zgodnie ze swoimi kompetencjami, tj. strażą leśną, strażą łowiecką i strażą rybacką. Kontrole terenu rezerwatu wykonywane przez RDOŚ w Gdańsku powinny zostać wzmożone, szczególnie w sezonie letnim. Konieczna jest też współpraca z ww. służbami, gdyż regionalny dyrektor ochrony środowiska nie posiada kompetencji legitymowania osób łamiących prawo oraz egzekwowania zakazów wynikających z ustawy o ochronie przyrody.

Płoszenie zwierząt i ich zabijanie związane jest również z obecnością urzędzeń myśliwskich (ambon) w rezerwacie i jego otulinie (również na granicy z rezerwatem) oraz wykonywaniem na tym terenie polowań. Celem ochrony rezerwatu jest zachowanie wszystkich elementów biocenozy występujących na tym terenie, w tym również zwierzyny łownej, która jest ich naturalnym i pożądanym składnikiem. Wykonywane w rezerwacie badania nad namnażaniem obuwików *Cypridium calceolus* wykazały wręcz pozytywny wpływ buchtowisk dzików na rozmnażanie obuwika. Rezerwat stanowi enklawę otoczoną terenami leśnymi i użytkami zielonymi, w których wykonuje się gospodarkę łowiecką, nie ma więc przesłanek do wskazywania odstępstwa od zakazu polowania określonego w art. 15 ust. 1 pkt 4 ustawy o ochronie przyrody. W planie ochrony nie wskazuje się obszarów udostępnionych dla polowań i urządzenia takie należy usunąć zarówno z rezerwatu, jak i jego otuliny (w odległości co najmniej 100 m od rezerwatu). Odsuniecie urzędzeń łowieckich od granicy rezerwatu wynika z potrzeby respektowania określonych ustawowo zakazów (np. zakłócania ciszy, płoszenia zwierząt, a także zabijania, zarówno w trakcie polowań, jak też dochodzenia postrzałów).

Teren objęty ochroną rezerwatową był w przeszłości użytkowany rolniczo w znacznie większym stopniu niż obecnie. Zrzucenie użytkowania na mechowiskach i niektórych łąkach spowodowało negatywne zmiany w tych fitocenozach, a zwłaszcza ekspansję roślinności drzewiastej. Konieczne jest nie tylko usunięcie drzew i krzewów, ale przywrócenie regularnego, ekstensywnego koszenia.

Zaprzestano również użytkowania stawów rybnych Bukówki. Sytuacja taka jest korzystna dla występujących tam zwierząt: kumaka, traszki, wydry i bobrów, jednak woda w stawach jest piętrzona dzięki zastawkom i groblom, a obecny zły stan tych urządzeń może spowodować osuszenie stawów i utratę biotopów ww. zwierząt. Dopuszcza się przywrócenie rybackiego użytkowania stawów, co zapewni utrzymanie zbiorników, nie może jednak ono spowodować zagrożenia dla występujących tam zwierząt (hodowla drapieżnych ryb, niszczenie żeremi bobrowych, budowa barier dla zwierząt np. płotów, osuszanie zbiorników w celu odłowu ryb) oraz pogłębić eutrofizacji ekosystemów rezerwatu (poprzez nawożenie stawów, intensywne dokarmianie ryb).

W rezerwacie występują nadal grunty orne. Są to grunty wydzierżawione przez Nadl. Przymuszewo osobom prywatnym oraz poletka łowieckie dzierżawione przez koła łowieckie (Warszawskie Koło Łowieckie „Oręż” oraz Koło Łowieckie „Darz Bór”), które w chwili obecnej zajmują powierzchnię około 6 ha. Część z nich (0,6 ha) powinna być przekształcona w użytki zielone (potencjalne łąki świeże), gdyż dotychczasowy sposób użytkowania powoduje erozję gleby i wzmożoną eutrofizację jezior występujących w rezerwacie i otulinie. Do zmiany sposobu użytkowania wskazano grunty orne zlokalizowane bezpośrednio nad jeziorem Małym Głuchym. W niektórych płatach zidentyfikowano jednak rzadkie w Polsce zbiorowiska i gatunki segetalne, dlatego też uznano, że stanowią one również wartość przyrodniczą i należy je zachować, jako grunty orne, określając zasady uprawy i monitorując ich wpływ na rezerwat. Ich użytkowanie powinno mieć ekstensywny charakter (wykluczyć należy nawożenie oraz stosowanie jakichkolwiek środków ochrony roślin), należy również wykluczyć uprawę gatunków obcych (za wyjątkiem gatunków uprawianych na terenie Polski od co najmniej 300 lat), w tym też topinamburu, kukurydzy, a promować rodzime gatunki zbóż, na przemian jarych i ozimych. Przestanką do zachowania gruntów ornych w obrębie rezerwatu, pomimo ich negatywnego wpływu na zbiorniki wodne, jest ochrona bioróżnorodności, a nie gospodarka łowiecka.

System hydrologiczny doliny Kulawy w granicach rezerwatu nie jest naturalny. Występują tu stawy rybne i rowy, modyfikowane było również koryto rzeki Kulawy, co spowodowało m.in. erozję wgłębnią i brak zalewów. W takich warunkach wykształciła się jednak większość ekosystemów chronionych w rezerwacie i stan ten nie będzie modyfikowany, nie należy jednak podejmować żadnych działań w rezerwacie i jego otulinie, które mogłyby spowodować dalszy spadek poziomu wód gruntowych lub pogorszyć ich jakość, a także przedsięwzięć w zlewni rezerwatu, które mogłyby spowodować negatywne oddziaływanie na cel ochrony rezerwatu i obszarów Natura 2000. Utrzymanie właściwych stosunków wodnych jest zadaniem priorytetowym, gdyż od nich zależy stan zachowania większości przedmiotów ochrony ww.

obszarów. Będą temu służyły odpowiednie zapisy do dokumentów planistycznych, a także monitoring poziomu wód na mechowiskach i w rzece Kulawie, który pozwoli na obiektywną ocenę warunków wodnych w rezerwacie.

W 2009 r. odbudowany został przez Nadl. Przymuszewo dawny system melioracyjny nawadniający łąki leżące w zlewni Kulawy, tuż poniżej południowej granicy rezerwatu. Woda do nawadniania łąk pobierana jest z Kulawy jeszcze w granicach rezerwatu (jaz poniżej jeziora Małego Głuchego). Warunki prowadzenia melioracji określają m.in. poziom piętrzenia rzeki Kulawy na jazie oraz przepływ nienaruszalny na rzece w okresie poboru wody do nawadniania łąk. W okresach suszy może wystąpić jednak niedobór wody w rzece Kulawie, a nawadnianie łąk nie może spowodować zagrożenia dla ekosystemu rzeki. Zagrożenie to ma charakter potencjalny i będzie monitorowane w trakcie realizacji planu ochrony. Jaz na rzece stwarza też barierę dla zwierząt, np. minogów, które nie mogą swobodnie przemieszczać się w górę rzeki. W celu udrożnienia rzeki zostanie zbudowana przepławka.

Do chwili utworzenia rezerwatu w 2009 r. lasy znajdujące się obecnie w jego granicach były użytkowane gospodarczo. Efektem gospodarki leśnej jest m.in. dość znaczny udział świerka w niektórych fitocenozach, obecność płatów, na których występują młode drzewostany pochodzące z nasadzeń, zwykle jednogatunkowe (sosnowe), o znacznym zwarcie i często znikomym runie oraz niedobór martwego drewna. W płatach młodników muszą być kontynuowane działania wspomagające rozwój zbiorowisk leśnych. Nie planuje się natomiast specjalnych działań dla zwiększenia ilości martwego drewna w fitocenozach leśnych rezerwatu; należy pozostawiać na miejscu wszystkie drzewa martwe i obumierające, wywroty, złomy itp., które przyczynią się do zwiększenia zasobów martwego drewna w tym obszarze, a tym samym dostępnych siedlisk dla gatunków związanych z martwym drewnem. Gospodarka leśna wykonywana w otulinie rezerwatu powinna uwzględniać jej wpływ na cele ochrony rezerwatu. Obszar ten leży w strefie zagrożonej „erozją wodną powierzchniową” (wskazanej m.in. w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Brusy), dlatego też w otulinie rezerwatu wskazane jest nie wykonywanie rębni całkowitych oraz jednoczesnych rębni złożonych na znacznych powierzchniach (powyżej 4 ha).

Dla ograniczenia zagrożenia pożarowego należy zachować przejezdność dróg umożliwiającą patrolowanie rezerwatu i podjęcie, w razie potrzeby, szybkiej akcji ratunkowej.

W województwie pomorskim występują 4 stanowiska obuwika; populacja w rezerwacie „Dolina Kulawy” jest najliczniejsza i nie zagrożona w stopniu mogącym spowodować utratę stanowiska. Dla polepszenia stanu siedliska, w którym występuje obuwik, należy wykonać cięcia w drzewostanach, które spowodują lepsze doświetlenie dna lasu i wyeliminują gatunki pogarszające właściwości siedliska, np. świerka. Działania te wpłyną również pozytywnie na liczebność i stan zdrowotny obuwika.

W celu eliminacji lub ograniczenia zidentyfikowanych zagrożeń wskazano odpowiednie działania ochronne. Dotyczą one przede wszystkim:

- podjęcia systematycznych działań ochronnych mających na celu przywrócenie właściwego stanu ekosystemów i gatunków wymagających ochrony czynnej (łąki, mechowiska, obuwik);
- ukierunkowania ruchu turystycznego wewnątrz i na granicy rezerwatu;
- eliminacji barier dla swobodnego przemieszczania się zwierząt wewnątrz rezerwatu oraz czynników powodujących ich płoszenie lub śmierć (polowania, antropopresja, niewłaściwa gospodarka rybacka);
- wyeliminowania takich form użytkowania terenu, które powodują lub mogą spowodować zagrożenie dla przedmiotów ochrony rezerwatu i obszarów Natura 2000, np. grunty orne w obrębie rezerwatu, rębnie wielkopowierzchniowe jego otuliny.

Ustalenia do dokumentów planistycznych gmin Studzienice i Brusy mające na celu ograniczanie zagrożeń zewnętrznych dla rezerwatu dotyczą głównie utrzymania lub przywrócenia stanu zagospodarowania otoczenia rezerwatu zgodnego z przeznaczeniem gruntów, tj. terenów leśnych, z enklawami użytków rolnych oraz siedlisk rolniczych (oznaczonych jako B-R), wolnych od takich form zainwestowania, które mogłyby pogłębić już istniejące zagrożenia, tj. obniżyć poziom lub pogorszyć jakość wód, wzmocnić eutrofizację ekosystemów wodnych i zależnych od wód powierzchniowych i podziemnych oraz zwiększyć antropopresję.

Zapisy te dotyczą przede wszystkim otuliny „Doliny Kulawy”. Jest to obszar o ogromnym znaczeniu dla rezerwatu, gdyż łączy jego północną i południową część za pomocą wspólnej sieci hydrologicznej – rzeki Kulawy i jej dopływów. Na obszarze tym występują również cenne ekosystemy, np. mechowiska (siedlisko 7230), które nie zostały włączone w granice rezerwatu ze względu na prywatną własność gruntów i brak zgody właścicieli na objęcie ich ochroną prawną. Ustalenia do dokumentów planistycznych gmin Studzienice i Brusy mają zapobiec podejmowaniu działań, które mogłyby zmienić jakość lub ilość wód zasilających chronione w rezerwacie ekosystemy (mechowiska, zbiorniki wodne, rzekę Kulawę), m.in. wprowadzania do gruntu zanieczyszczeń oraz wód o zmienionym składzie chemicznym lub termice, np. ścieków i gnojowicy, poboru wód podziemnych, zwłaszcza na skalę przemysłową, melioracji, które zmieniałyby ilość wód przepływających przez rezerwat.

Na obszarze położonym przy północnym brzegu jeziora Dużego Głuchego (w centralnej części otuliny rezerwatu, pomiędzy jego północną i południową częścią) istnieje duże skupisko nielegalnych domków o charakterze letniskowym. Ze względu na brak uwarunkowań prawnych lokalizacji obiektów, brak należytych odbieralników ścieków (poza „wychodkami”), posadowienie budynków w bezpośrednim sąsiedztwie jeziora, zajmowanie pod zabudowę łąk i nieużytków, przekształcanie powierzchni terenu, zasypywanie terenów podmokłych, niszczenie roślinności, zabudowa ta wywiera negatywny wpływ nie tylko na najbliższe otoczenie, ale również na rezerwat. W okresie letnim generuje również znaczny wzrost antropopresji i powoduje płoszenie zwierząt bytujących na tym terenie, związanych z górnym biegiem Kulawy

i jezior, przez które przepływa, takich jak: zimorodek, gągoł, nurogęś, łabędź niemy, kokoszka, żuraw, perkoz dwuczuby, bielik oraz dzięcioł czarny, lelek, włośchatka. Dla eliminacji ww. zagrożeń i zapobieżeniu ich pogłębiania, konieczne są uregulowania wniesione do dokumentów planistycznych gmin oraz kontynuacja działań zmierzających do usunięcia zabudowań na tym terenie. (poza obiektami budowlanymi wskazanymi w § 8, ust 1 pkt 2 i ust. 2 pkt 3).

Poza „osiedlem domków” zlokalizowanym przy północnym brzegu jeziora Dużego Głuchego, w otulinie rezerwatu występują głównie grunty leśne, użytki zielone, nieużytki oraz nieznaczne powierzchnie gruntów ornych. Taki sposób zagospodarowania sprzyja utrzymaniu wybitnych walorów przyrodniczych tego terenu, a ustalenia do dokumentów planistycznych gmin Studzienice i Brusy mają na celu zachowanie tego stanu. Nieliczne enklawy, na których zlokalizowana jest zabudowa (dz. 133/2 obręb Prądzonka, zabudowa służąca prowadzeniu gospodarstwa rolnego na działce nr 2 obręb Kruszyn) w chwili obecnej nie wywiera negatywnego wpływu na rezerwat. Zabudowa zlokalizowana na dz. nr 40 obręb Widno (na gruntach będących we władaniu Nadleśnictwa Przymuszewo), zgodnie z planami Nadleśnictwa, ma docelowo być zlikwidowana.

Nie wskazuje się obszarów i miejsc udostępnionych do celów rekreacyjnych, sportowych i amatorskiego połowu ryb, ze względu na zagrożenie dla przedmiotów ochrony rezerwatu i przeciwdziałanie antropopresji. Do rybactwa udostępnia się stawy rybne Bukówki za zasadach określonych w zał. nr 5 do zarządzenia. Nie wskazuje się obszarów i miejsc udostępnionych do celów edukacyjnych i turystycznych, ponieważ drogi leśne pełniące te funkcje zostały wyznaczone jako udostępnione szlaki odrębnym zarządzeniem (zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Gdańsku z dnia 8 lipca 2015 r.).

Do celów naukowych rezerwat może być udostępniony wyłącznie na wniosek zainteresowanego, po uzyskaniu zezwolenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Gdańsku określającego zakres i zasady prowadzenia badań, pod warunkiem, że badania nie spowodują negatywnego oddziaływania na cele ochrony przyrody rezerwatu.

Nie wskazuje się miejsc, w których może być prowadzona działalność wytwórcza i handlowa, ze względu na sprzeczność powyższych form działalności z celami ochrony przyrody w rezerwacie. Do celów rolniczych mogą być udostępnione grunty orne wskazane w § 7 niniejszego zarządzenia oraz na mapie stanowiącej załącznik nr 3 do zarządzenia; ze względu na obecność rzadkich gatunków i zbiorowisk segetalnych; rodzaj i zasady upraw określa załącznik 2 ust. 8 pkt 2 zarządzenia.

Utrzymuje się zakaz wprowadzania psów na teren rezerwatu, ze względu na możliwość płoszenia gniazdujących tam ptaków i innych zwierząt.

Środki finansowe na realizację działań ochronnych, edukacyjnych oraz monitoring w większości planuje się pozyskać z funduszy wspierających ochronę przyrody, w związku z czym wysokość dofinansowania będzie decydować o zakresie i terminie realizacji zaplanowanych działań. Zatwierdzony plan ochrony będzie

stanowił podstawę merytoryczną i formalną do aplikowania o środki finansowe do funduszy wspierających czynną ochronę przyrody.

Projekt planu został uzgodniony z Nadleśnictwem Przymuszewo; uwagi wskazane w piśmie (ZG-732-53/14 z dnia 20.11.2014 r.) zostały w większości uwzględnione w treści zarządzenia oraz omówione na spotkaniu w dniu 25.11.2014 r. Nie uwzględniono uwagi dotyczącej udostępnienia rezerwatu do polowań z powodów wyżej omówionych. Nie przyjęto również uwagi dotyczącej udostępnienia dla ruchu kołowego drogi przebiegającej w północnej części rezerwatu (na terenie Nadl. Osusznica). Droga ta przebiega przez centralną część rezerwatu, obok najcenniejszych elementów tam chronionych (stanowiska obuwika i innych storczyków, mechowisk). W chwili obecnej jest bardzo złym stanie, gdyż bezpośrednio graniczy z nieużytkowanymi stawami rybnymi zasiedlonymi przez bobry i w wielu miejscach znajdują się w niej duże osuwiska i dziury uniemożliwiające ruch samochodowy. Ponadto zarządca terenu, tj. Nadl. Osusznica, wskazał na możliwość alternatywnych dróg dojazdowych do gruntów nad jeziorem Dużym Głuchym oraz do dróg przeciwpożarowych.

Projekt planu został uzgodniony z Nadleśnictwem Osusznica; uwagi wskazane w piśmie (NN-73-14/14.MC z dnia 17.11.2014 r.) zostały w większości uwzględnione w treści zarządzenia oraz omówione na spotkaniu w dniu 26.11.2014r.

Starostwo Powiatowe Chojnicach nie wnosi żadnych uwag do projektu (pismo OS.610.25.2014 z dnia 28.10.2014 r.).

Projekt zarządzenia pozytywnie zaopiniowała Regionalna Rada Ochrony Przyrody w Gdańsku – uchwała nr 30/2014 z 24 listopada 2014 r. w sprawie wydania opinii do projektu zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Gdańsku w sprawie ustanowienia planu ochrony dla rezerwatu przyrody „Dolina Kulawy”.

Udział społeczeństwa w postępowaniu na zasadach i w trybie określonym w ustawie z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2013 r. poz. 1235 ze zm.) został zagwarantowany poprzez ogłoszenie informacji o możliwości zapoznania z projektem planu ochrony dla rezerwatu przyrody „Dolina Kulawy”, wynikami prac na rzecz sporządzenia planu, dokumentacją do planu ochrony oraz o możliwości składania uwag i wniosków do planu. Informacje powyższe zostały zamieszczone w formie obwieszczenia z dnia 23 marca 2015 r. Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Gdańsku na tablicy ogłoszeń RDOŚ w Gdańsku, na stronie internetowej RDOŚ w Gdańsku, na tablicach ogłoszeń Urzędu Gminy Studzienice, Urzędu Miejskiego w Brusach, Starostwa Powiatowego w Bytowie oraz Starostwa Powiatowego w Chojnicach, a także w formie ogłoszenia w prasie lokalnej (Gazeta Wyborcza z dnia 27.02.2015 r.). Na wniesienie uwag i wniosków do planu ochrony

dla rezerwatu wyznaczono okres 21 dni. W tym czasie nie wpłynęły żadne uwagi i wnioski.

Tekst zarządzenia nie zawiera zapisów obejmujących zakres planu zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000 Sandr Brdy PLH220026 oraz Wielki Sandr Brdy PLB220001 w granicach rezerwatu wskazany w art. 28 ust. 10 ustawy o ochronie przyrody, ze względu na wejście w życie ustawy z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu (D. U. z 2015 r. poz. 774). Artykuł 9 pkt 5 lit. d tejże ustawy wprowadza do treści art. 20 ustawy z dnia 16 kwietnia 2014 r. o ochronie przyrody dodatkowy zapis, oznaczony jako ust. 6, zgodnie z którym przepis nakładający obowiązek uwzględnienia zakresu planu zadań ochronnych w planie ochrony rezerwatu przyrody w części pokrywającej się z obszarem Natura 2000 (art. 20 ust. 5. ustawy o ochronie przyrody), nie stosuje się w przypadku ustanowienia planu zadań ochronnych dla tego obszaru Natura 2000. Należy podkreślić, że plan ochrony rezerwatu jest zgodny z planami zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000 Sandr Brdy PLH220026 oraz Wielki Sandr Brdy PLB220001.

Udział społeczeństwa w postępowaniu na zasadach i w trybie określonym w ustawie z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko został zagwarantowany i we wskazanym czasie 21 dni nie wpłynęły żadne uwagi i wnioski do planu. Jednak z uwagi na zapisy art. 9 pkt 5 lit. d ustawy z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu, z projektu planu ochrony rezerwatu usunięto zapisy obejmujące zakres planów zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000, w obrębie których położony jest rezerwat. Zmiany wynikające z konieczności dostosowania planu ochrony do obecnie obowiązujących przepisów prawnych są na tyle istotne, że postanowiono ponownie umożliwić społeczeństwu zapoznanie się z projektem zarządzenia.